

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՆՈՆՑ՝ ՈՐ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

(ԱՊՐԻԼ, 24)

493

v

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՆՈՆՑ՝ ՈՐ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

(Ա. ՊՐԻԼ 24)

A I
7533

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

ԵՐՈՒՍԱԴԵՄ — 1947

Այս գրքոյկը չի վաճառուիր: Հեղինակը
 զայն գրած է նախ ինքզինքին՝ եւ ապա իր
 քարեկամներուն համար, միասին կարենալ
 սպրեւոյն, անգամ մը եւս, յիշատակը անոնց՝
 որ չեն մեռնիր:

Մ. Մ.

ՆԱԽԱՏՕՆԱԿ

Քեմբր կիսամուկ : Սրահին լուսաւորումը աղօս :

ԽՈՒՄԲԸ

Այս իրիկուն ,
Նախատօնակ գըրչի , մըտքի ,
Բեմի , երգի , ճարտար խօսքի ,
Մեր նահատակ
Մշակներուն :

Այս իրիկուն ,
Մօտիկ , հեռու ,
Ամէն մէկ տուն
Ամէն հայու ,

Արեւելքէն մինչ արեւմուտք ,
Թող որ այրէ խունկ ու կնդրուկ ,
Մեր նահատակ մեռելներու
Հոգիներուն :

Եւ ամէն տեղ ,
Բարեբանուի՛ թող յիշատակն
Անոնց արդար .
Փառաբանուի՛ թող ամէն տեղ ,
Մեր նահատակ մեռելներու
Գործը շքեղ :

Այս Ապրիլի գիշերն համբուն ,
Մեր պարմաններն ,
Թող հաղորդուի՛ն անոնց հոգուն՝
Ու մեր կոյսերը աչազեղ ,
Երգեն աղօթք եւ օրհնութի՛ւն
Մեր նահատակ մեռելներու
Հոգիներուն :

Եւ մեր մայրերն այրիացած ,
Այս Ապրիլի գիշերն ի բուն ,
Յիշե՛ն աղուոր իրենց գարունն
Ու իրենց սէրը սրբացած .
Այս Ապրիլի գիշերն ի բուն ,
Պատմե՛ն ոճիրը անանուն ,
Դահիճներուն :

Ու վաղն առտուն ,
Մութն ու լուսուն ,
Թող ամէն հայ եկեղեցի ,

Մօր մը նման ,
Կանչէ՛ բոլոր
Իր զաւակները ջիր ու ցան .
Կանչէ՛ բոլոր
Մեռելները անգերեզման :

Եւ ամէն տեղ ,
Արեւելքէն մինչ արեւմուտք ,
Եկեղեցին Հայաստանեայց ,
Թող որ այրէ՛ խռնկ ու կնդրուկ
Անոնց անմահ
Հոգիներուն :

Եւ ամէն տեղ ,
Քահանաներ եւ դպիրներ ,
Ու ժողովուրդ միաբերան ,
Կարդա՛ն օրհնէնք՝
Մեր նահատակ
Մեռելներու
Հոգիներուն :

Եւ յիշատակն անոնց արդար ,
Որպէս կամուրջ մը հոգեղէն ,
Ծիածանի որպէս կամար ,
Մեր սրտերը բաժան բաժան ,
Մեր հոգիներն փոթորկահար՝
Կապէ՛ իրար :

Խուսփեն մեկը , բայլ մը կը յառաջանայ եւ բան
մը ցուցնելու դիւրով .

Տեսա՞ք , լոյս մը ցոլաց հեռուն :

ԽՈՒՄԲԷՆ ՈՒՐԻՇ ՄԸ

Ես լըսեցի ծայն մը միայն ,
Կարծես աւազն ըլլար հովուն ,
Կարծես հեծքը ըլլար ծովուն :

ԵՐՐՈՐԴ ՄԸ

Կարծես մըմունջ էր աղօթքի :

ԵՐԿՈՒ ԵՐԵՔ ՀՈԴԻ ՄԻԱՍԻՆ,
Բուրմո՛ւնք խունկի :

ԱՄԷՆՔԸ ՄԷԿ

Բուրմո՛ւնք խունկի :

ՄԷԿԸ

Ստուեր մ'ահա :

ԱՄԷՆՔԸ ՄԷԿ

Մեզի , մեզի կը մօտենայ :

Սրահին մնացած լոյսերն ալ , այս միջոցին , կը
մարին : Միայն բեմին վրայ , անկիւն մը շա՛տ աղօս
լոյս մը վառ կը մնայ , այնպէս որ մենողը ոգիի մը
ՏԿԱԼՈՐՈՒՅԻԼՆԸ յաջողի ՏԱԼ :

Ա. ՈԳԻՆ

Կը մսնէ բեմը ու վայրկեան մը կենալէ յետոյ :

Ողջո՛յն եւ փառք հայոց երկրին ,
Մահէն ալ վեր , մահէն ալ վերջ .
Զեզ կը բերեմ ,
Մուրհակն անհուն

Մեր սէրերուն ,
 Խորհուրդն անյաղթ
 Հայրենիքին ,
 Մեր նահատակ մեռելներէն .
 Խաղաղութի՛ւն եւ օրհնութիւն
 Մեր հին ու նոր
 Մեռած բոլոր գրողներէն .
 Այս իրիկուն ,
 Մեր հոգիներն հեռուններէն
 Ձեզի կուգան ,
 Որ ունկնդրեն անգամ մըն ալ
 Կարկաչը մեր լեզուին , երգին ,
 Որ արբենան ,
 Քաղցրութենէն ձեր ձայներուն ,
 Ձեր նայուածքին ,
 Քաղցրութենէն՝ մեր աղօթքին
 Վաղուան անմահ պատարագին :

ԽՈՒՄԲԸ

Որո՞ւ , որո՞ւ հոգին ես դուն ,
 Մեր նահատակ գրողներուն .
 Ձայնդ է մեղրի համով օծուն .
 Դէմքդ նշխար ,
 Նայուածքիդ մէջ
 Հուրը անշէջ՝
 Մեր սուրբ հողին ,
 Մեր դարերուն :

Ա. ՈԳԻՆ

Երբեմն ափին ,

Հրաշալի՜ Ոսկեղջուրին ,
Գիրի , խօսքի էի մշակ :
Անդամ էի ես Օսմանեան
Մեծ ժողովին ,
Գիշերուան մէջ դաւի նըստան ,
Պաշտօնակից ու բարեկամ ,
Ու տարին զիս անլո՛ւր մահուան :

ԽՈՒՄԲԸ

Ա՛հ , դուն հոգին ,
Նորավէպի մեր իշխանին ,
Մեծ վարպետին .
Ա՛հ , դուն հոգին
Ատենաներու շահապետին ,
Յարգա՛նք քեզի ու անբաւ սէ՛ր
Համբոյր , արցունք
Քու անշիրիմ ոսկորներուդ . . .

Ահաւասիկ մենք երկիւղած ,
Ահաւասիկ մենք ծնկաչոք ,
Խոր հաւատքով ,
Այս իրիկուն
Կը սպասենք ձեր պատգամներուն :
Ի՛նչ է խօսքը
Մեր սրբազան գրողներուն :

Ա. ՈԳԻՆ

Խօ՞սքն ու կամքը
Մեր հին՝ ու նոր ,
Թաղուած , անթաղ բոլոր բոլոր

Գրողներուն :

Պահել գիրը , պահել լեզուն

Մեր դողանջուն .

Ծաղկեցնել մեր պըզտիկ ածուն :

Պահել ինչ որ աւանդ մնաց

Յաւելումով՝ մեզմէ ձեզի ,

Ու երդումով՝

Յանձնել զանոնք

Աւելիով

Յաջորդներուն :

Յոյց տալ վախկոտ դահիճներուն ,

Աշխարհներուն ալ մեղսակից ,

Թէ աննկուն է մեր հոգին .

Հազար անգամ հրէ անցած ,

Ու սրբացած

Մեր մեծ հոգին .

Հազար անգամ խաչուած , թաղուած ,

Մենք անցեր ենք դարերը մեր ,

Երբեք նրկուն , երբեք՝ անյոյս ,

Նորէն բացուած արեւին դէմ

Ու աշխարհին ,

Բոյրով , շողով ու թըրթիւով ,

Բացուած սիրով

Բոլոր մարդոց ,

Անժանօթին ու ծանօթին :

Նորէն բացուած հազար ձեւով ,

Որպէս սեղան ,

Որպէս այգի ու մրգաստան ,

Որպէս վանք ու եկեղեցի
Ու օթեւան .

Որպէս հոգին բանաստեղծի
Ճամբորդներուն դէմ «անժաման» :

ԽՈՒՄԲԸ

Օրհնեալ ըլլայ
Կամքը՝ անմահ գրողներուն .
Պահեր ենք մենք , պիտի պահենք
Գիրն ու լեզուն ,
Ինչպէս լոյսը մեր աչքերուն :
Ինչ որ աւանդ թողիք մեզի ,
Ձեր ճիգերով տասնապատկած ,
Քաղցրացուցած
Ձեր արիւնով ,
Պիտի պահենք զերթ սրբութիւն
Ի՛նչպէս պիտի յանձնենք
Յաջորդներուն :
Պիտի ցուցնենք դահիճներուն ,
Աշխարհներուն ու երկնքին ,
Թէ աննկուն է մեր հոգին ,
— Քանզակ աղուոր անփըշրելի — :

Կը մտնէ ուրիշ հոգի մը : Խուսքը զարհուրած կ'ըն-
կրկի քիչ մը :

Բ. ՈԳԻՆ,

Ողջո՞յն սիրոյ , ո՞վ եղբայրներ ,
Ձեզ կը բերեմ ,
Փառքը արեան

Մագաղաթեայ մեր պատմութեան ,
Ու երգն հզօր
Ամէն օր մեծ , ամէն օր նոր
Մեր նահատակ քերթողներէն .

ԽՈՒՄԲԸ

Որո՞ւ անմահ հոգին ես դուն ,
Մեր նահատակ քերթողներուն :

Բ. ՈԳԻՆ

Ես եմ հոգին ,
Երիտասարդ իր հասակին ,
Ողջ ողջ մորթուած բանաստեղծին . . .

ԽՈՒՄԲԸ

Ա՛հ , դուն հոգին ,
Շուշանաբո՛յր ու հրրավարս բանաստեղծին ,
Լոյսի ճամբուն
Քերթուած , խաչուած
Ու սրբացած ,
« Յեղին Սիրտ » ի մեծ երգիչին :

Ո՛վ նահատակ քերթող անթաղ ,
Սրտերուն մէջ քու յիշատակն ,
Ունի խորան մը
Աստղազարդ ,
Ու պատկերիդ առջեւ անմար ,
Օր ու գիշեր ,
Կանթեղ մը վառ ,
Քու լուսատենչ հոգուն համար :

Երգդ խրախոյս եղած է մեզ,
Մեր ցաւին մէջ,
Արդարութեան մեր սովին մէջ,
Ու ցասումին մէջ մեր անզօր,
Ու վրէժին մէջ մեր անշէջ:

Ահաւասիկ երեսանկեալ
Մենք կը սպասենք:
Ի՛նչ է կամքը,
Ի՛նչ է պատգամ,
Քերթողներուն մեր արնաքամ:

Բ. ՈԳԻՆ

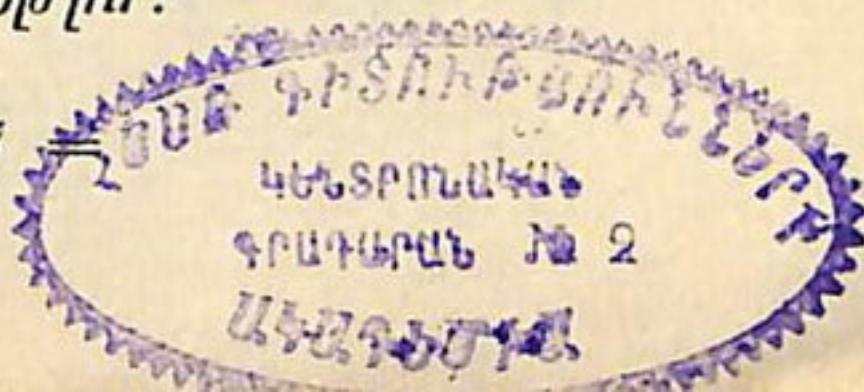
Պատգամն է նոյն:
Քալել լոյսին,
Քալել ճամբէն մեր պապերուն
Քաջ ու բարի.
Կըրակին մէջ, դանակին տակ
Պահել խորհուրդն
Անփրշրելի
Իրենց ցեղին:
Ցուցնել մարդոց ու աշխարհին
Թէ լոյսն յաղթող է խաւարին...
Բանալ գանձերը մեր հոգւոյն,
Բանալ գանձերը մեր մըտքին
Ու մեր սրտին,
Ինչպէս բացին պապերը մեր,
Ու բաշխեցին, հազար ձեւով,
Որպէս աղօթք ու «անդաստան»,
Որպէս հէքեաթ ու առասպել,
Որպէս երգ ու քարէ հրաշք...

Ու բաշխեցին ,
 Բարիքն արդար աշխատանքին ,
 Ինչպէս գինի ու հասուն միրգ
 Ու թարմ հաց ,
 Ինչպէս մատաղ ու հարսնեմաշ ,
 Ու ինչպէս հասկ :
 Նորէն բացէ՛ք ու բաշխեցէ՛ք ,
 Բարիքն արդար ձեր վաստակին ,
 Սրբոյն , մըտքին ,
 Անժանօթին ու ծանօթին ,
 Մահն ընելով
 Պահ անպատում ըստեղծումի :

ԽՈՒՄԲԸ

Օրհնեալ ըլլայ
 Կամքը՝ անմահ քերթողներուն :
 Քալեր ենք մենք ,
 Պիտի անթեք ու անսասան
 Քալենք լոյսին ,
 Ու երազին , մեր պապերուն :
 Ի՞նչ փոյթ թէ մեր ոտւերներէն
 Դեռ կը հոսին կրակ , արիւն ,
 Ու մեր վէրքերը անդարման
 Դեռ կը ծխան զերթ խնկաման . . .

Բաշխեր ենք մենք ,
 Պիտի բաշխենք գանձերը մեր
 Սրբոյն , մըտքին ,
 Բարիքն արդար աշխատանքին
 Անժանօթին ու ծանօթին :

A
 I
 2533

Պիտի ցուցնենք մենք աշխարհին ,
Թէ լոյսն յաղթող է խաւարին :

Գ. ՈԳԻՆ

Խուճաբ անգամ մը եւս կ'ընկրկի զարհուրած ,
ապշահար :

Ողջո՞յն սիրոյ , ով եղբայրներ ,
Խաղաղութի՞ւն եւ օրհնութի՞ւն
Ձեզ կը բերեմ
Այս իրիկուն ,
Եկեղեցու
Մեր նահատակ մշակներէն :
Խաղաղութի՞ւն ամենեցուն :

Ա. եւ Բ. ՈԳԻՆԵՖԸ միասին
Խոնարհեցէ՛ք առջեւը սուրբ
Նահատակին :

ԽՈՒՄԲԸ երեսանկալ
Որո՞ւ հոգին ,
Մշակներէն մեր հաւատքին :

Գ. ՈԳԻՆ

Հոգին անոր ,
Այն անժանօթ վարդապետին ,
Որուն շիրիմն ,
Իր ձեռքերով փորել տուին ,
Ողջ թաղեցին :

ԽՈՒՄԲԸ հեզհե՜տ ոգեւորուելով
Ջրահաւոր ձեր սուրբ մահով ,

Ձեր ողջակէզ յիշատակով ,
Ձեր հաւատքով ,
Պիտի յաղթենք մենք աշխահին :

Ձի մահը ձեր ,
Բեղմնաւորած է մեր հոգին ,
Ու ցանուցիր բեկորներու
Սրտերուն մէջ
Հըրահըրած՝ կրակն անշէջ
Մեր աննուաճ , մեծ երազին :

Սո՛ւրբ Մարտիրոս ,
Ի՞նչ է պատգամն այս իրիկուն ,
Եկեղեցու մեր նահատակ
Մշակներուն :

Գ. ՈԳԻՆ

Այս է պատգամը ամենուն .
Ձխախտել հիմը հաւատքին .
Հիմը՝ դրուած լոյսին վրայ ,
Ձոր երկնքէն իջեցուցին
Պապերը մեր ,
Ու կաւին հետ շաղախեցին ,
Կամարելով «Ջուարթնոց»ներ ,
Ու շարեցին ,
Ինչպէս մանեակ աղամանդեայ ,
Մեր աշխարհի կրծքին վրայ :

ԽՈՒՄԲԸ

Օրհնեա՛լ ըլլայ թող լոյս հոգին ,
Լոյսի բոլոր մշակներուն :

Պիտի պահենք հիմը անխախտ
Մեր հաւատքին :

Կը մտնեն ոգիները իրար ետեւէ եւ բեմը կը լեցնեն :
Ու բոլորը միասին .

Ողջո՛յն սիրոյ , ով եղբայրներ ,
Խաղաղութիւն եւ օրհնութիւն .

Զեզ կը բերենք ,

Այս իրիկուն ,

Մտքի , երգի , խօսքի , բեմի ,

Արդար հողի

Մեր նահատակ մշակներէն :

Հաւաքուեր ենք ահա բոլոր ,

Աւետելու ձեզի նոր օր ,

Նոր ապագայ արեւաշող :

Զի աւասիկ

Մենք կը տեսնենք , — Ու կը խայտան

Մեր ցիրուցան ոսկերոտին ,

Ու կը ծաղկին աւազները

Անապատին — .

Մենք կը տեսնենք , մեր իրաւունքն

Որ կը ծլի ու կը մեծնայ

Մեր արիւնէն ,

Ու արիւնէն դեռ չըցամբած

Մեր բիւրաւոր եղբայրներուն

Դիւցազնական .

Մենք կը լսենք

Ահա , հրաւէրն հայրենական ,

Որ կը հնչէ մինչեւ հեռուն ,

Կը տարածուի ծագէ ի ծագ ,

Կը կանչէ ձեզ հայրենի տուն :

Դարձէ՛ք բոլորդ , հայրենի տուն ,
Ու կերտեցէ՛ք մեր ապագան :
Ուր մեր արդար արեւին տակ ,
Ա՛լ չի խլուիր ձեր սուրբ վաստակ ,
Ու չի հոսիր արցունք , արիւն :

Մեր քարերէն բխի՛ն հրաշք ,
Հնչէ երգը խոր ու յստակ ,
Կարկաչն ինչպէս մեր ջրերուն ,
Ու կանչը մեր քերթողներուն
Հասնի հեռուն ,
Մարդոց բոլոր որդիներուն ,
Ու փառքը մեր մտքին շողա՛յ
Ծագէ ի ծագ :
Յո՛րդի բերքը մեր արտերուն
Այգիներուն ,
Յո՛րդի կեանքը մեր մայրերուն
Մեր հարսներուն ,
Յո՛րդին Սըրտեր ,
Յորդին Մըտքեր ,
Որպէս քերթուած , երգ , գոյն ու ձեւ
Ու որպէս գիւտ .
Կեանքը ըլլա՛յ երկարատեւ
Տեսիլք , խորհուրդ...
Դարձէ՛ք , դարձէ՛ք հայրենի տուն :

ԽՈՒՄԲԸ ԵՆ ՈԳԻՆԵՐԸ միասին

Փա՛ռք բողբոջող Հայաստանին ,
Փա՛ռք իր մըտքին ու բազուկին ,
Փառք անսասան իր հաւատքին ,

Որով արեան ծովէն անցաւ ,
 Հասաւ աղուո՞ր , լոյս եղերքին
 Եղբայրութեան :
 Զի մեծութիւն ես դուն անսուտ
 Իմ հայրենիք ,
 Այսքան դաւէ սուգերէ վերջ ,
 Ընդդէմ բոլոր մեծ ու պրզտիկ .
 Նանրանքներու .
 Բաժին առնողն , այլոց ցաւէն
 Բայց չըլլալու ցաւն ուրիշին :
 Փա՛ռք քու հզօր բարեկամին ,
 Ուժին անոր ,
 Դիրին անոր անգերազանց ,
 Անհաս , անմերձ ,
 Ուր կը խոկայ ,
 Կը գալարի ու կը պոռթկայ ,
 Հզօր հոգին
 Աշխարհներուն եւ դժոխքին ,
 Տիեզերքին .
 Փա՛ռք իր երգին ,
 Յորդումն անհուն
 Մարդոց վըշտին ու հրրճուանքին
 Կարօտն անհաս , ծովածաւալ ժողովրդին :

Փա՛ռք Արծիւին անպարտելի ,
 Իր իրիկունն ըլլա՛յ երկար ,
 Ըլլա՛յ պայծառ .
 Խաղաղութիւն եւ օրհնութիւն
 Փռուի իր շուրջն
 Մինչեւ հեռուն ,

Հասնի՜ բոլոր երկիրներուն ,
Բոլոր խրուով հոգիներուն :

Աշխարհն ըլլա՛յ դրախտավայր ,
Ու մարդն ըլլա՛յ ազնիւ , արի ,
Արդարութեամբ լուծուի՛ն իսպառ ,
Բոլոր վէճերը պայքարի :

Միտքը ըլլա՛յ թող անկաշկանդ ,
Միջոցին մէջ , ժամանակին ,
Ու խորտակուի՛ ամէն պատուար ,
Զկասի՛ թափն իր թըռիչքին :

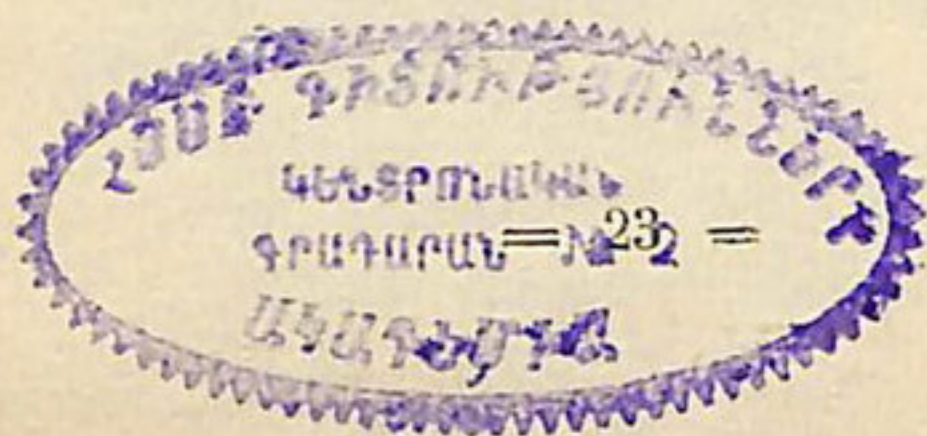
Կեանքը ըլլա՛յ երկարատեւ
Տեսիլք , քերթուած . . .

Հողն ալ թեթե՛ւ
Մեռելներուն :

ԽՈՒՄԲԸ (առանձին)

Խաղաղութի՛ւն եւ օրհնութի՛ւն ,
Մեր նահատակ մեռելներուն .
Խաղաղութի՛ւն եւ բարութի՛ւն
Բոլոր մարդոց
Հոգիներուն :

Ապրիլ 1946, Երուսաղէմ

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0044489

(204)

A $\frac{1}{7533}$